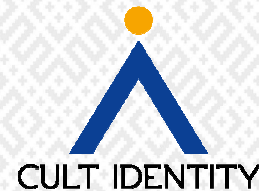

PROJEKTS „SENĀS KULTA VIETAS – BALTIJAS JŪRAS PIEKRĀSTES KOPĪGĀ IDENTITĀTE”

Rīgas plānošanas reģions

Projekta „Kulta identitāte” ietvaros ir veiksmīgi uzsākts ceturtais aktivitāšu ieviešanas periods, kas paredz uzsākt ekspertu atlasīto un apsekojamo objektu izvērtēšanu, attīstības stratēģijas un datubāzes izstrādāti. Regulāri tiek organizēti projekta partneru un ekspertu semināri, kuros tiek apspriesti organizatoriski, teorētiskie un praktiskie jautājumi, lai veiksmīgi realizētu galveno projekta rezultātu – virtuālā muzeja izveidi.

Svētvietas projekta kontekstā ir neparasts pētījuma objekts, jo saistīts ar mūsu senču tradīcijām, izpratni par augstākiem spēkiem un paaudzēs krātām zināšanām par to pielābināšanu, lai izlūgtos veiksmi, mīlestību, auglību un aizsardzību pret slimībām. Senās zināšanas līdz mūsdienām saglabājušās vien kā atsevišķi dabas un cilvēka veidoti objekti, kā arī folklorā. Un tomēr – vai mēs zinām, ka uz mežmalā esošā akmens ar bedrīti mūsu vecvecvecvecmāmiņa nesa ziedokli, lai atvairītu zviedru karavīru iebrukumu? Vai vairs zinām kāpēc jaunas meitenes sēja prievītes ozola zaros pilnmēness naktī? Turklāt – vai tikai mums, latviešiem ir šāds mantojums? Kā mūsu tradīcijas ietekmējušās no kaimiņu tautām? Vai esam radniecīgi, dzīvodami vienas jūras krastos vai tomēr atšķirīgi un tāpēc interesanti viens otram? Apzinoties, ka senās svētvietas ir svarīga kultūrvēsturiska mantojuma

sastāvdaļa, kas, paaudzēm mainoties pazūd aizmirstībā, projekta komandai ir vēlme atjaunot sabiedrībā izzudušas zināšanas par seno svētvietu atrašanās vietām, to nozīmi mūsu senču dzīvē un mūsu tautas dzīves gudrību.

Projekts „Kulta Identitāte” tika uzsākts 2010. gada decembrī ar mērķi apzināt un popularizēt senās svētvietas un ar tām saistīto informāciju par tradīcijām, pielietojumu, līdz mūsdienām zināmajiem nostāstiem par šo vietu nozīmi senču dzīvē. Izmantojot projekta ietvaros apkopoto informāciju, iecerēts izveidot ne vien interaktīvu mājas lapu, kura jau nākamajā gadā testa režīmā būs pieejama iespējami plaša

projektam, mērķauditorijai būs pieejami tā galvenie rezultāti – virtuālais muzejs, tūrisma maršruti, vadlīnijas objektu apsaimniekošanā un saglabāšanā, kā arī veikts plašs pasākumu kopums, lai nodrošinātu Latvijas novadu atpazīstamību gan partneru valstīs, gan plašākā mērogā.

Eksperti projekta 2. perioda laikā ir veikuši pētījumu par zināmajām svētvietām projekta teritorijā, kā arī pieejamās informācijas analīzi (arhīvu materiāli, vietējo iedzīvotāju ziņas, muzeju krājumi u.c.), kā arī atlasīja un apsekoja dabā aptuveni 600 objektus, lai papildinātu informāciju un apstrādātu datu bāzes vajadzībām

(400 objektu – Latvijas teritorijā).

Turpmākajā projekta attīstības gaitā aicināsim uz sadarbību arī pašvaldības, tūrisma informācijas centrus, muzejus un citus interesentus, lai papildinātu jauno tūrisma produktu ar papildus informāciju – citiem interesantiem apskates objektiem, pakalpojumu saņemšanas iespējām un citām ziņām, kas varētu

būt noderīgas viesiem, apceļojot mūsu zemi un iepazīstot savu kultūru.

Projekta partneri

Latvija:
Rīgas plānošanas reģions
Zemgales plānošanas reģions
Vidzemes plānošanas reģions
Kurzemes plānošanas reģions
Igaunija:
Nodibinājums “Hiite Maja”
Zviedrija:
Gävleborgas novada muzejs
Projekta kopējais finansējums:
1 088 240 EUR

Apsekojot objektus—prof. J. Urtāns pie Dzelzsāmura dižakmens.
Foto: Gatis Skrabe

informācija par svētvietām, bet arī nodrošināt marketinga pasākumus, iepazīstinot ar ceļošanas iespējām, svētvietām un citiem tuvumā esošajiem tūrisma resursiem potenciālos apmeklētājus – tūristus, tūrisma firmas u.c.

Tāpat, ņemot vērā, ka svētvietas (kalni, akmeņi, dižkoki u.c.) atrodas uz dažādu īpašnieku zemes, iecerēts izstrādāt ieteikumus, kā pareizāk rīkoties, lai pēc iespējas saglabātu šādus objektus, tos apsaimniekotu un sabalansētu sabiedrības intereses ar īpašnieka vēlmēm un iespējam. Projektu tiek plānots realizēt līdz 2013. gada augustam, tā ieviešanas termiņš ir 33 mēneši. Noslēdzoties

Šajā numurā: Lpp.

Svētvietas Baltijas reģionā	2
Apsvērumi par seno dabas svētvietu iesaisti	3
Objektu stāvokļa izvērtējums	4
Projekta aktivitāšu un pasākumu kalendārs 2011 - 2013 Latvijā, Igaunijā un Zviedrijā	7
Projekta partneri	8
Kontakti	10

Prof., Dr.hist., Dr.habil.art.

Juris Urtāns

RPR vadošais speciālists

Alsungas dobumakmens. Foto: J. Urtāns

Ir tādas ar materiālo un reizē arī ar garīgo pasauli saistītas cilvēces universālijas, kas piemīt visiem cilvēkiem visos laikmetos un visās vietās. Piemēram, cilvēkam ir nepieciešama patvēruma, nakšņošanas, dzīves vieta, kas dažādos laikos un vietās var būt visai dažāda (māja, zemnīca, ala, koka lapotne utt.), bet jebkurā gadījumā, tāda vieta būs un šīs vietas iekārtojums atstās kādas zīmes reljefā. Līdzīga universālija ir tas, ko mēs tagad saucam par svētvietām. Cilvēks vienmēr ir ticējis kaut kam augstākam, ko sauca dažādos vārdos, un atrada

hierarhijas svētvietas (mājas, ciems, novads, cilts, valsts), ar atšķirīgiem mitoloģiskajiem personāžiem un ar atšķirīgu popularitāti vai atpazīstamību saistītas svētvietas, noteiktos laikos izmantotas svētvietas un tml., kas veidoja sava laika cilvēkam noteiktu un labi zināmu sakrālo ainavu. Liela daļa svētvietu bija saistītas ar cilvēka iekšējo un dziļi intīmo dzīvi, tāpēc šīs vietas ne vienmēr bija plaši pazīstamas un izmantotas, vēlākos laikos arī aizmirstas. Laikam ejot, ļoti daudz kas saistībā ar senajām svētvietām ir zudis, palicis neaktuāls, pārmākts ar jauniem ticējumiem un uzskatiem, palicis nesaprotams vēlāku

pazemes tukšumu jeb alu, un ir vietas, kur alas ir plaši izplatītas. Skaidrs, ka alas kā svētvietas varēja pastāvēt vien tur, kur alas kā tādas bija. Līdzīgi ir arī ar citām dzīvās un nedzīvās dabas vietām, kas pat ne sevišķi lielajā Baltijas jūras reģionā ir jūtami atšķirīgas. Senās svētvietas ir specifiskas vietas: no vienas puses tās ir materiālas, no otras puses - ir saistītas ar augstu garīgumu, tāpēc tās atrodas kaut kur uz garīgā un materiālā robežas; uz garīgumu norāda kaut kas materiāls. Ļoti grūti ir definēt, kas ir svētvietā, jo vietu par svētvietu padara cilvēka attieksme. Piemēram, tiek

Talsu Jāņandreu bedrīšakmens. Foto: no J. Urtāna arhīva

Meļķītāru akmens. Foto: J. Urtāns

vietas, kur satiksme ar šo augstāku bija vairāk iespējama nekā citās vietās. Pat ja cilvēks deklarējis, ka viņš netic nekam, tad tomēr viņš tic, ka netic nekam, un arī šāda neticība/ticība var atstāt materiālas liecības, piemēram, neticīgo izbūvētajā ateistu stūrītī, klubā vai kaut kā citādi. Satiksme ar augstāko materiālā nozīmē varēja būt ļoti dažāda, piemēram, tā varēja būt pielūgšanas un upurēšanas vieta, tā varēja būt kaut kas līdzīgs tam, ko tagad mēs sauktu par meditācijas vietu, tā varēja būt vieta, par kuru zināja, ka tajā vienkārši mājā kādi augstāki spēki, kas vienkāršajam cilvēkam nemaz tā arī nedevas zināmi. Senās svētvietas veidoja zināmu tīklu, kurā varēja būt atšķirīgas

laiku cilvēkam. Tomēr vēl viena plaši izvērstā likumsakarība ir tā, ka nekas nevar pazust pilnīgi un galīgi; vienmēr paliek kādas materiālas pēdas, kādas ticējumu drumslas, kādas pārlietu atmiņas. Pat ja tās ir mazāk saprotamas, tās rosina vēlāku laiku cilvēku iztēli un domāšanu. Pirmskristietības laika reliģijas, kas nav arī līdz galam izprotamas un izprastas, nav tās, kas liktu aizrauties ļoti lielai daļai no mūsdienu cilvēkiem, tomēr pietāte pret šo reliģiju senajām svētvietām tiek saglabāta. Senās svētvietas un to izveidojums ir saistīts ar plašāka novada dabas apstākļiem un reljefa veidojumiem. Piemēram, Baltijas jūras reģionā ir teritorijas, kur nav dabisko

teikts, ka valsts robeža ir svēta, tā jāsargā visiem līdzekļiem; tāpēc valsts robeža būtu svētvietā? Lai cik paradoksāli tas skanētu, tiešām, senās novadu robežas, kuras varēja apzīmēt dažādi dabas veidojumi, piemēram, upes, vietvārdos ir saglabājušas ar sakralitāti saistītus vārdus: Svētā upe, tāpēc svētvietā.

Kā redzam, tad dažādās kopsakarībās senās svētvietas var būt un arī ir ļoti dažādas, atšķirīgi saprotamas, dažādus cilvēkus dažādi uzrunājošas, tomēr tās ir cilvēku dziļākās būtības veidošanās, tāpēc neatkarīgi no dažādiem apstākļiem senās svētvietas arī atšķirīgiem cilvēkiem ir saprotamas un pieņemamas.

Ulmales Piņņu dobumakmens. Foto: J. Urtāns

Andris Klepers

Tūrisma eksperts

Vidzemes plānošanas reģions /
Vidzemes Augstskolas Tūrisma un
viesmīlības vadības fakultāte
andris.klepers@va.lv

Apzinātu interesi par kultūras mantojumu un mūsdienu sabiedrības procesiem rosinošais kultūras tūrisms vienmēr ir bijis ceļošanas priekšplānā. Tas ietver cilvēku sasniegumu apbrīnošanu kā pretstatu dabas spēku varenībai. Kultūras tūrisms palīdz izprast

Vai svētumu drīkst pārdot? Bailes no sabiedrībai piederošu kultūras vērtību pārliekas komercializēšanas pastāv līdzekus bažām par šo vietu izpostīšanu nepieskatīšanas dēļ.

Foto: I.Kucina.

cilvēku dzīvi saskaņā ar viņu vērtībām, kas izpaužas ikdienišķās norisēs vai paauzēm uzturētās senās tradīcijās. Personiska pieredze patiesu vērtību iepazīšanai, cik iespējams, autentiskā vidē būs tas, ko meklē uz izziņu motivēts kultūras tūrists. Mūsdienās to vēl vairāk pastiprinājusi globalizācija, krasi palielinot informācijas apjomu un reizē arī interesi par svešām kultūrām. Taču vienlaicīgi, zinot vairāk par citām kultūrām un izjutot ārmalnieku interesi par mums pašiem, pastiprinās arī motivācija izprast savu identitāti un apzināt labāk dziļākās kultūras vērtības, salīdzināt atšķirīgo. Tādā kontekstā vēlme izcelt tieši šīs kultūratšķirības uz pārējo tautu fona vai kopīgu vērtību un identitātes meklējumi Baltijas jūras reģiona telpā kļūst pašsaprotami.

Tas ir tikai viens no iemesliem, kādēļ pieaug interese par senču reliģiskajiem uzskatiem, ar to saistītajiem kulta rituāliem un to lokalizāciju autentiskajā vidē - senajām dabas svētvietām. Reizē tas reprezentē vienu no senākajām kultūras izpausmēm ar reālu pierādījumu cilvēka un dabas harmoniskai līdzāspastāvēšanai, lai gan šīs iztēles nodrošināšanai nepieciešama laba interpretācija. Starp šādām senajām dabas svētvietām ietilpst kalni, akmeņi,

avoti, alas, klintis, koki vai citi dabas elementi, kas veido nozīmīgu, reizē arī trauslu resursu primāri jau vietējā, taču atsevišķās vietās arī starptautiskā kultūras tūrisma norisēm.

Taču arī tūrismam ir divējāda daba. No vienas puses citu ziņkāre un tūrisma pieprasījums palīdz saglabāt kultūras tradīcijas. Pretstatā ir tūrisma negatīvā ietekme: pārlietu dedzīga vērtību komercializēšana, neprasmīgi apsaimniekotu resursu noplicināšana vai konfliktu izraisīšana ar vietējo sabiedrību. Cits jautājums ir par iesaistītajām pusēm - īpaši tiem, kuriem rūp šo vietu uzturēšana un saglabāšana un otru, kuri kļūtu par īslaicīgiem tās apmeklētājiem, kā arī šo vietu īpašniekiem - viņu vēlmēm un izpratni. Ne mazāk nozīmīga ir šo vietu pieejamība, infrastruktūra un vietējo iniciatīvu izpausmes. Visi šie apstākļi rada pamatu aizdomāties par seno dabas svētvietu popularizēšanas nolūku un veidu. Kādi ir riski un kādi var būt labumi no tā?

Kā jau pats dabas svētvietu nosaukums pasaka - tās pirmkārt ir svētvietas, kuru apmeklējums izvirza cieņpilnu izturēšanos. Līdzīgi, kā ir zināmi noteikumi kristīgo, islāma vai hinduistu svētvietu apmeklējumiem, lai arī

interpretāciju var panākt vispirms jau lielāku būtības izpratni. Tas neļaus būt vienaldzīgiem šādu vietu izpostīšanai un pamazām veidos cieņu pret senajām kultūras vērtībām.

Lielākajā daļā no tūrisma aprītē esošajiem objektiem, kuri pagātnē ir bijuši kā nozīmīgas dabas svētvietas mūsdienu interpretējums neatbilst šai senajai būtībai. Piemēram, pie Gūtmaņa alas, kuras apmeklētāju skaits gadā tiek vērtēts tuvu pusmiljonam, informācija par alu un avotu kā senām kulta vietām nav izvēsta.

Līdzīgi arī citas vietas tiek apbrīnotas kā dabiski veidojumi vai uz to ir norāde, taču dziļāks būtību atklājošs stāsts neseko. Viens no šī projekta pienesumiem varētu būt tieši interpretācijas jomā, izceļot šo objektu nozīmi salīdzinājumā ar citiem līdzīgiem un skaidrojot to īpašo lomu senču pasaules uztverē. Šobrīd šāda rakstura informācija ir pārāk sadrumstalota un vietām resursu potenciāls ir pārprasts. Tas palīdzētu izvairīties no otras galējības - ezotēriskā rakstura uzslāņojumiem, kas arī daudzviet rod savas izpausmes, nerespektējot arheoloģiskās izpētes un vēsturisko avotu faktus.

Mazāk zināmie objekti, kuru tūrisma potenciāls tiek vēl izvērtēts, lielākoties saistās ar grūti

Gūtmaņa ala Gaujas senlejā Siguldā. Stendos alas tuvumā skaidrota tās ģeoloģiskā izcelsme, klinšu gravējumi un īpaši akcentēts traģiskais stāsts par Turaidas Rozes mīlestību. To, ka te ir bijusi sena kulta vieta, ir tikai pieminēts. Gidu stāstījumā visbiežāk izpaužas tikai Turaidas Rozes stāsts un sienās iegravēto uzrakstu pieminējums. Foto: A.Klepers.

seno reliģisko rituālu zināšanas noteikti ir vajākas salīdzinājumā ar tām. Vietu iesaiste tūrismā ar kvalitatīvu, taču neuzbāzīgu

pieejamām vietām. Objekta pievilcībai un nozīmībai jābūt augstai, lai ieguldītais laiks tā sasniegšanai attaisnotu tā

popularizēšanu. Pārsvārā lielākajā daļā no tiem nav apmeklētājiem domātas infrastruktūras un tie vienlaicīgi pieejami nelielam interesentu skaitam. Daži objekti tiek no-klusēti apzināti, jo pastāv bažas par to īpašās vides izpostīšanu (piemēram, daži avoti, kas vienlaicīgi tiek izmantoti dzeramā ūdens iegūšanai), ne vienmēr tos popularizēt vēlas tuvējo māju saimnieki. Esošā pieredze un tūristu plūsmu pētījumi Latvijā liecina, ka šādi nomaļi statistiski dabas objekti nekad nav izpelnījušies lielu apmeklētāju uzmanību – nekāds jauns masu tūrisma vilnis nav gaidāms arī turpmāk.

Mūsdienu tūrismā arvien vairāk iezīmējas tendence meklēt dzīvu pieredzējumu ar augstāku iesaistīšanās pakāpi, nekā tikai vizuāla kāda objekta apbrīnošana. Kādas ir iespējas izdzīvot, līdzdarboties un gūt emocionālu pieredzējumu no šīm vietām? Tas rada iespēju autentiskas vietas sasaitīt ar folkloras tradīcijās uzkrāto latviskās dzīves ziņas precīzu pielietojumu saulgriežu laikā vai pilnveidot citas rituālās izpausmes.

Latvijā ir vairāki piemēri jaunradītām vietām, kur pietrūkst zinātniska apstiprinājuma to pretenzijai uz senās svētvietas statusu, taču dzīvā pieredze un vietējo cilvēku iniciatīva un pārliecība padarījušas tās populāras, sniedzot tūristiem alternatīvu. Šī būtu

iespēja salikt pareizos akcentus īstajās vietās ar misiju: pārdomāta tūrisma veicināšana kultūras vērtību saglabāšanai un reģiona identitātes stiprināšanai.

Vasaras saulgriežu ugunskurs senā dabas svētvietā ar cilvēkiem apkārt, kuri ieradusies īpaša pieredzējuma meklējumos. Foto: A.Klepers.

OBJEKTU STĀVOKĻA IZVĒRTĒJUMS

Zemgales plānošanas reģions

Zemgales plānošanas reģions

Zemgales plānošanas reģiona (ZPR) projekta komandai izdevās apkopot informāciju par 90% no visām Zemgales reģiona svētvietām – tie ir 89 objekti.

No jūnija beigām līdz septembra sākumam tika organizētas

ekspedīcijas pārklājot visu reģiona teritoriju. Visizplatītākais objekts Zemgalē ir svētakmens - aptuveni puse no visiem objektiem ir tieši akmeņi. Unikāli ir Zemgalē atrodamie bedrīšu akmeņi, kā arī bļodakmeņi. Ekspedīciju laikā tika atklātas jaunas, pirms tam neregistrētas svētvietas.

Meikītāru akmens. Foto: no Zemgales plānošanas reģiona arhīva

Skroderu akmens. Foto: no Zemgales plānošanas reģiona arhīva

Lielspicrēnu kausakmens. Foto: no Zemgales plānošanas reģiona arhīva

Kurzemes plānošanas reģions

2011. gada vasarā notika 9 ekspedīcijas uz svētvietām Kurzemē, to laikā ekspedīcijas grupa apmeklēja 72 svētvietas. Visas ekspedīcijas tika organizētas ciešā sadarbībā ar vietējiem tūrisma un vēstures ekspertiem. Ekspedīcijas bija ļoti dažādas un aizraujošas - ekspedīcijas grupa izbaudīja gan karsto sauli, gan lietu, meklēti tika objekti dziļi mežos, kur par pavadoņiem izdevās sarunāt vietējo māju iedzīvotājus. Ekspedīciju rezultātā tika atrastas dažas līdz šim neregis-

trētas svētvietas, vairākās svētvietās bija redzams, ka senās tradīcijas vēl joprojām ir dzīvas un svētvietas tiek aktīvi apmeklētas arī mūsdienās. Ļoti vērtīgs ieguvums no ekspedīcijām bija sarunas ar vietējiem iedzīvotājiem un viņu stāsti, kas saglabājušies no senčiem.

Kurzemei raksturīgi dažāda veida kulta akmeņi - piemēram, te ir daudz vairāk bļodakmeņu nekā citos Latvijas reģionos, arī bedrīšakmeņu izplatības ziņā nepārspēts ir bijušais Liepājas rajons, kur tie ir daudz vairāk nekā citviet Latvijā. Plaši izplatīti tie ir Talsu apkārtnē, kur atrodas arvien jauni, līdz

šim nezināmi bedrīšakmeņi. Kurzemei ļoti raksturīgi ir arī elku kalni, unikālas ir divas senās svētbirzes, to paliekas, kas nav vairs atrodamas citviet Latvijā.

Alas Abavas ielejā. Foto: no Kurzemes plānošanas reģiona arhīva

Apsēkojot objektus - Kurmāles svētavots.

Foto: no Kurzemes plānošanas reģiona arhīva

Allažu svētliepa. Foto: no Kurzemes plānošanas reģiona arhīva

Gavleborgas novada muzejs

Gavleborgas novada muzejs

Svētvietas, kas ir zināmas Zviedrijas Gavleborgas novadā ir reģistrētas Valsts mantojuma datu bāzē. Šajā reģionā visvairāk sastopamas ir svētās akas, dziedinoši koki un vietas, kur tika upurēti akmeņi, zari un krūmāji. Taču joprojām novadā daudzas svētvietas nav atklātas un reģistrētas. Svētvietas, kuras ietver dabas elementus, piemēram, meži, koki, avoti

u.c. un kuras tika pielūgtas pirms industriālās revolūcijas, mūsdienās reti kura ir zināma.

Šobrīd svētvietas netiek apmeklētas tik bieži, lai tās varētu būt apdraudētas. Bieži vien notiek tieši pretējs process, tās aizaug un ir grūti saredzamas.

Muzeja eksperti veica arheoloģiskos izrakumus pie Hög baznīcas, kas atrodas ārpus pilsētas Hudiksvall Hälsingland pagastā, meklējot

vikingu kulta vietu. Tomēr to atrast neizdevās, taču tā vietā arheoloģi atklāja agrīnā dzelzs laikmeta mājas atliekas. Māja tolaik tika izmantota auglības rituālu veikšanai, kā arī dzīvošanai un strādāšanai. Turklāt dzelzs laikmeta mājas tuvumā atrodas tā laika pilskalna kapi, kas tika pielūgti senlaikos. Arheoloģiskie izrakumi šajā teritorijā turpināsies līdz 2011. gada oktobra beigām.

Nodibinājums "Hiite Maja"

Nodibinājums "Hiite Maja"

Pamatojoties uz līdz šim veiktiem pētījumiem, Igaunijas teritorijā ir atrodamas aptuveni 7 000 svētvietas. No visām aptuveni 2 500 svētvietas tika atzīmētas uz kartes, bet 500 ir aizsargājamas vietas. Lielākā svētvietu daļa ir ļoti sliktā stāvoklī dažādu iemeslu dēļ - ārvalstu okupācijas, kas uzspieda savu ideoloģiju

vai reliģiju, ekonomisku iemeslu dēļ (mežu izzāģēšana, lauku apstrāde u.c.), un dažkārt arī informācijas trūkuma dēļ, kad zemes īpašnieki parvieto vai iznīcina svētvietas, par to nemaz nezino. Savukārt cilvēku apmeklētākās svētvietas tiek bojātas neorganizētas tūrisma plūsmas dēļ.

Projekta ieviešanas periodā ir jau:

1) izveidota pētišanas me-

todoloģija;

2) uzsākta likumdošanas analīze saistībā ar svētvietām;

3) uzsākts objektu apsekošanas process (līdz septembra beigām);

4) uzsākts svētvietu apsaimniekošanas un tūrisma attīstības stratēģijas izstrādes process.

Vidzemes reģiona objektu vērtējums uz 2011.gada 25.augustu

Ilze Grīnfelde

Svētvieta eksperte
Vidzemes plānošanas reģions /
Vidzemes Augstskolas Tūrisma un
viesmīlības vadības fakultāte.
ilze.grinfeld@va.lv

Baiba Baika

Svētvieta eksperte
Vidzemes plānošanas reģions /
Vidzemes Augstskolas Mūzizglītības
centrs. Baiba.baika@va.lv

Uz 2011.gada 25.augustu Vidzemes plānošanas reģionā ir apmeklēti 100 objekti, veicot to koordināšu mērījumus, foto fiksāciju, vizuālo un tūrisma potenciāla novērtējumu. Pēc objektu apsekošanas, eksperti secina

1. Lielākais vairums objektu nav tūrisma aprītē nekādā formā (te domāta realitāte, jo nereti novadu tūrisma piedāvājumos tie nosaukti kā resursi, kā arī principā visi atrodami portālā vietas.lv (kartes gan ne visai precīzas)) tie ir grūti sasniedzami, lai gan to vērtība, no kultūrvēsturiskās pozīcijas raugoties, un vizuālais izskats ir pietiekami iespaidīgs (Skuju upurakmens, Riņņu kalna šķīvjakmens, Jaunutēnu bedrīšakmens);

2. Liela daļa objektu atrodas salīdzinoši tālu no apdzīvotām vietām (mājas, ciemi u.c.), vietējie iedzīvotāji nezina pa tādu esamību. Izvietotās norādes zīmes atrodas tikai uz lielajiem ceļiem, pašu objektu tuvumā reti, kas būtiski apgrūtina to pieejamību. Tūrisma informācijas centru (arī pašvaldību) darbinieki – ja arī zina par objektu esamību, paši nekad tajos nav bijuši;

3. Būtiska nozīme ir vietējai iniciatīvai (teritoriju īpašnieki, pašvaldība u.c.), objektu un apkārtnes sakopšanā un uzturēšanā (labā prakse: Sēļu pag. objekti: Dreimaņu Velnozols, Aņģīšu velnakmens, Pantenes svētavots, Kocēnu pag. – Vitolēnu Velna

pulkstenis), kas acīmredzami neprasa pārāku lielu finanšu līdzekļus, drīzāk – optimālā risinājuma rašanu kā tehniski, tā organizatoriski;

4. Vairāki objekti (pašlaik tūrisma aprītē esoši) ir ļoti sliktā stāvoklī, ir gadījumi, kad būtu vajadzīga specifiska vides sakopšana (Pobrenču avots, Briņķu silavots), taču ir gadījumi, kur objekts apmeklējuma un / vai dabas procesu rezultāta bojāts līdz kritiskai robežai (Stoķu klintis un svētavots);

5. Liela daļa objektu ir salīdzinoši grūti pieejami (atrodas tālu no piebraucamajiem ceļiem, mežā, gravā, purvā) (Drapmaņu baznīcas kalns, Velna kariete, Velna dišele), pieejamību apgrūtina latvāpi (Saulīšu liepakmens), kā arī privātpašnieku nostāja (sētas, zīmes, suņi) (Stoķu klintis un svētavots), objekts atrodas labības lauka vidū (Glumu velnakmens);

6. Lielākā daļa objektu piemēroti individuālai apskatei vai nelielā grupā (līdz 12 cilvē.);

7. Lielākajai daļai objektu tūrisma pievilcības radīšanai nepieciešama kvalitatīva interpretācija, specifiskai infrastruktūrai nozīme var būt sekundāra. Pašreiz pieejamā informācija (www, uz vietas, utt.) vairāk saistīta ar objektu fiziskajiem aprakstiem, saistība ar kultu principā akcentēta netiek;

8. Lielāks tūrisma potenciāls ir objektiem, kas iekļaujas esošajās tūrisma plūsmās, atrodas salīdzinoši netālu no citiem tūrisma aprītē esošiem objektiem vai tūrisma maršrutu tiešā tuvumā. Vidzemē izteiktas apzināto dabas svētvieta koncentrācijas zonas ir: Kocēnu novads (Vaidavas, Kocēnu pag.), Burtņiekus ezera Z – Mazsalaca – Sēji.

Jaunutēnu bedrīšakmens. Foto: I.Grīnfelde

Riņņu kalna šķīvjakmens. Foto: B.Baika

Vitolēnu Velna pulkstenis. Foto: B.Baika

Briņķu silavota stāvoklis 2011.gada vasarā.
Foto: I.Grīnfelde

Jēču bļodakmens. Foto: I.Grīnfelde

Mazsalacas Velna pagrabs. Foto: I.Grīnfelde

PROJEKTA AKTIVITĀŠU UN PASĀKUMU KALENDĀRS 2011—2013 LATVIJĀ, IGAUNIJĀ UN ZVIEDRIJĀ

Pasākums/aktivitāte	Vieta	Laiks
Objektu apsekošana dabā, to atlase projekta datubāzei	Reģionu teritorijās	septembris - oktobris 2011.
Turpinās dzelzs laikmeta mājas arheoloģiskie izrakumi	Hög, Hudiksvall, Zviedrija	3. - 14. oktobris, 2011.
Ekspertu, darba un uzraudzības grupas sanāksmes	Gavle un Hudiksvall, Zviedrija	29. - 30. septembris, 2011.
Objektu atlasīšanas un informācijas (vēsturisko datie, fotogrāfijas, leģendas) apkopošanas procesa pabeigšana	Zviedrija, Igaunija, Latvija	oktobris, 2011.
Arheoloģiskie izrakumi un pētnieciskie darbi Hög pagasta centrālajā daļā	Hög pagasts, Zviedrija	maijs, 2011. – augusts 2012.
Ekspertu seminārs	Gavleborg, Zviedrija	septembris, 2011
Tikšanās ar tūrisma ekspertiem reģionā Informācijas apkopošana par svētvietām reģionā Tematiskie raksti reģionālajos medijos Video sižets par svētvietu apzināšanu VPR Latvijas Televīzijā	Vidzemes plānošanas reģions, Latvija	septembris – novembris, 2011
Seminārs, lai analizētu iegūtos svētvietu kartēšanas, stratēģijas plānošanas rezultātu Diskusija par Baltijas jūras reģiona kopīgo identitāti	Valmiera, Latvija	janvāris, 2012.
Partneru pieredzes apmaiņas seminārs dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības, organizēšanas jautājumos	Jelgava, Latvija	maijs, 2012.
Tūrisma maršrutu attīstība katrā sadarbības reģionā, iekļaujot informāciju par saistītajiem pakalpojumiem— izmitināšanas, ēdināšanas u.c. Vietējās tikšanās ar tūrisma operatoriem, lai plānotu tūrisma maršrutus	Zviedrija, Igaunija, Latvija	maijs, 2011. - februāris, 2012.
Tūrisma maršrutu marķēšana dabā (informācijas stendu un zīmju izstrāde un instalēšana)	Zviedrija, Igaunija, Latvija	janvāris - aprīlis, 2012.
Informatīvā brošūra (tūrisma maršruti u.c.)	Zemgales reģions, Latvija	augusts, 2012.
Mājaslapa / virtuālais muzejs	Internets	Demo - janvāris, 2012. Gala versija - augusts, 2012.
Paraugtūres pa tūrisma maršrutiem	Gavleborga, Zviedrija Rīgas un Vidzemes reģioni, Latvija Muhu un Juuru pagasti, Igaunija Kurzemes un Zemgales reģioni, Latvija	septembris, 2012. oktobris, 2012.
Dalība Tūrisma gadatirgos "Tur" "Balttour" "Tourest"	Gēteborga, Zviedrija Rīga, Latvija Tallina, Igaunija	janvāris, 2013. februāris, 2013. Marts, 2013.
Baltijs jūras kulta identitātes festivāla rīkošanas tradīcijas aizsākšana	Tērvete, Latvija	augusts, 2013.

Vairāk par projekta aktivitātēm un pasākumiem lasiet Rīgas plānošanas reģiona mājaslapā www.rpr.gov.lv

[Twitter](#), [Facebook](#) - cultidentity

PROJEKTA PARTNERI

Rīgas plānošanas reģions

Rīgas plānošanas reģions (RPR) ir projekta „Kulta identitāte” vadošais partneris, būdams atbildīgs arī par projekta kopējo administratīvo vadību, finanšu koordināciju un kontroli, publicitātes pasākumu organizēšanu. Kamēr projektam nav izveidota sava mājaslapa (pieejama no 2012. gada), informācija par projektu un ieviestajām/plānotajām aktivitātēm tiek publicēta RPR mājaslapā www.rpr.gov.lv

Papildus administratīvajām funkcijām reģions ir atbildīgs arī par projekta aktivitāšu ieviešanu Rīgas plānošanas reģiona teritorijā.

Kopumā RPR tiek nodarbināti 8 speciālisti, kuri projekta ietvaros apseko objektus un izvērtē to stāvokli Latvijā viens no vadošajiem ekspertiem svētvietu jautājumos *prof., hist., Dr. habil. art. Juris Urtāns* veic apsekošanu, savukārt tūrisma eksperts *Gatis Skrabe* izvērtē svētvietu potenciālu tūrismā, attīstības plānošanas speciālists *Gatis Pāvils* ir atbildīgs par svētvietu apsaimniekošanas stratēģijas izstrādi, IT speciālists *Aivars Mu-*

hins ir atbildīgs par mājaslapas, virtuālā muzeji izveidi un tā uzturēšanu.

Projekta „Kulta identitāte” galvenā mērķauditorija un ieguvēji ir sabiedrība kopumā, taču tā rezultātus varēs izmantot TIC, pašvaldības un plānošanas reģioni. Galvenie pozitīvie projekta aspekti ir: tūristu piesaiste objektiem; infrastruktūras sakārtošana; servisu attīstība ap objektiem; svētvietu apsaimniekošanas stratēģija kā vadlīnijas objektu īpašniekiem.

Vidzemes plānošanas reģions

Vidzemes plānošanas reģions (VPR) darbojas kā otrā līmeņa pašvaldība, pārstāvot 25 novada pašvaldības un vienu reģionālo pilsētu - Valmieru. VPR misija ir koordinēt un veicināt Vidzemes reģiona ilgtermiņa līdzsvarotu attīstību, sniedzot efektīvus pakalpojumus reģionā. Kā partneris vairākos pārrobežu

sadarbības projektos, VPR aktualizējis un meklējis risinājumus problēmjautājumiem dažādās nozarēs. Kā viena no pārstāvētajām nozarēm projektos bieži vien bijusi arī tūrisms un tā attīstība. Pašreiz VPR kā partneris iesaistījies trīs ar tūrisma saistītos projektos - “Lauku reģionu pievilcīga tēla veidošana” (projekta mērķis ir veicināt mazo un vidējo pašvaldību konkurētspēju un ilgtspējīgu attīstību, veidojot tās pievilcīgākas dzīvošanai, darbam, investīcijām),

“Ūdensceļi attīstībai” (projekta mērķis ir uzlabot reģionālo iekšējo ūdeņu un tiem piegulošo reģionu pārvaldību, lai veicinātu ekonomisko un tūrisma attīstību), kā arī projektā “Senās kulta vietas Baltijas jūras piekrastes kopīgā identitāte”. VPR uzskata, ka projekts “Kulta identitāte” organizēs ne tikai tūrisma attīstību reģionos, bet arī veicinās vides sakārtošanu un sabiedrības interesi un izpratni, lai svētvietas neizzustu vidē un cilvēku apziņā.

Kurzemes plānošanas reģions

Kurzemes plānošanas reģiona (KPR) mērķis projekta ietvaros ir apkopot informāciju par senajām svētvietām reģionā un sadarbībā ar vietējiem tūrisma informācijas

centriem un reģionālo Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekciju, popularizēt šīs vietas plašākai sabiedrībai. Papildus projekta ietvaros reģions plāno izstrādāt vadlīnijas svētvietu īpašniekiem objektu apsaimniekošanai, kā arī uzlabot infrastruktūru objektiem ar tūrisma potenciālu. Uzskatām, ka

svarīgi ir apkopot aktuālo informāciju par svētvietām reģionā un publicēt to atraktīvā un kvalitatīvā veidā. Apkopotie stāsti, teiktas, tradīcijas un vēsturiskā informācija būs lielisks avots vietējiem iedzīvotājiem un tūristiem, lai labāk izprastu reģiona īpašo vēsturi, ticību, tradīcijas un seno cilvēku attiecības ar dabu.

PROJEKTA PARTNERI

Zemgales plānošanas reģions

Zemgales plānošanas reģions (ZPR) ir unikāls ar tā dabas bagātību - ir gan labi saglabājušas kultivētās teritorijas, gan dabas ainava, zaļie pilskalni un savvaļas pļavas un

Lielupes baseins.

Lai uzlabotu efektivitāti dabas resursu apsaimniekošanā un izmantošanā, Zemgales plānošanas reģions ir piedalījies dažādos projektos, kuru mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanu. Reģions ir arī piedalījies vairākos projektos, kas atbalsta un aktivizē tūr-

ismu Zemgalē.

Projekts "Kulta identitāte" apvieno abus virzienus - dabas resursu pārvaldību un saglabāšanu un tūrisma attīstību. Tāpēc piedalīšanās šajā projektā ZPR ir pakāpenisks solis, turpinot esošo darbību reģionā.

Nodibinājums "Hiite Maja"

HIITE MAJA FOUNDATION

Nodibinājums "Hiite Maja" (HMF), kas burtiskā tulkojumā no igauņu valodas ir „Svēto biržu māja“, ir dibināts 2008. gadā ar mērķi pētīt, prezentēt un saglabāt svētvietas - svētās birzis, kokus, akmeņus, avotus u.c., kā arī kultūras mantojumu plašākā izpratnē. Galvenās HMF aktivitātes ir meklēt resursus, lai pētītu un uzturētu Igaunijas svētvietas, publicēt informāciju par tām, organizēt pasākumus, informētu cilvēkus par svētvietām un starptautiskā sadarbība svētvietu jomā. Tādējādi projekta "Kulta identitāte" mērķis - nodrošināt ilgtspējīgu svētvietu apsaimniekošanu un padarīt tās pieejamas

tūristiem ir tieši saistīts ar HMF mērķiem. HMF īpaši uzsver ilgtspējīgas svētvietu apsaimniekošanas nozīmīgumu, tāpēc tiek veikta detalizēta svētvietu un vides pētniecība pirms tiks publicētas konkrētas objektu koordinātes.

Vēsturiskais Veru un Tartu apriņķis ir viens no nedaudzajiem reģioniem pasaulē, kur ar bērnu saistītiem rituāliem koku grebumu tradīcijas ir vēl joprojām saglabājušās. Tiek uzskatīts, ka iegrebot krustu kokā, tajā tiek ieslodzīta mirušā dvēsele un neļauj tai atgriezties mājās dažādu svētku laikā.

Koks ceļmalā ar krustu grebumiem. leguva īpašo balvu Vana-Võromaa 2010. gada svēto biržu konkursā.

Võromaa, Varstu Borough, Matsi ciems.

Foto: Liis Keerberg

Gavleborgas novada muzejs

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Gavleborgas novada muzejs ir Zviedrijas reģionāls muzejs. Novads aptver divas provinces - Gästrikland un Hälsingland. Muzejs tika dibināts 1940. gadā un kopš tā laika pēta un veido savu kolekciju saistībā ar reģiona vēsturi un kultūras tradīcijām. Muzejā ir mākslas, kultūras vides (arheoloģija, veco ēku sagla-

bāšana), etnoloģijas, artefaktu kolekciju nodaļas. Muzejā atrodas viena no labākajām mākslas kolekcijām Zviedrijā, īpaši interesants ir zviedru mākslinieku darbu krājums. Muzejs paralēli ievieš vairākus projektus:

1. Kulta identitāte,
2. Tipisku senlaicīgu saimniecību konstruēšanas projekts,
3. Vēsturisko saimniecību sagla-

bāšanas projekts

4. Vēsturisks zemūdens parks (www.axmarbluepark.se) un kultūras rezervāts, kurā var apskatīt vairākus vecos kuģu vrakus.

Muzeja mājaslapa www.lansmuseetgavleborg.se

Arheoloģijas nodaļas blogs www.arkeologigavelborg.blogspot.com

Rīgas plānošanas reģions

Zigfrīda Annas Meierovica bulv. 18.

Rīga, LV-1050,

Latvija

www.rpr.gov.lv**Länsmuseet Gävleborg**

Box 746, S-801 28 Gävle,

Sweden

www.lansmuseetgavleborg.se**Hiite Maja Foundation**

Postbox 136, Tartu

Estonia

41004

www.hiis.ee**Vidzemes plānošanas reģions**

Jāņa Poruka iela 8-108,

Cēsis, LV-4101,

Latvija

www.vidzeme.lv**Kurzemes plānošanas reģions**

Elizabetes iela 4-1,

Rīga, LV-1010,

Latvija

www.kurzemesregions.lv**Zemgales plānošanas reģions**

Katoļu iela 2b,

Jelgava, LV-3001,

Latvija

www.zemgale.lv

CULT IDENTITY
The Ancient Cult Sites for
Common Identity on the Baltic Sea Coast

Explore Your Past

Virtual museum
Tourism Routes
Festivals

www.ancientsites.eu

Project partners:

- RĪGAS PLĀNOŠANAS REĢIONS
- LÄNSMUSEET GÄVLEBORG
- HIITE MAJJA FOUNDATION
- VIDZEME
- KURZEMES PLĀNOŠANAS REĢIONS
- ZEMGALES PLĀNOŠANAS REĢIONS
- EUROPEAN UNION
EUROPEAN DEVELOPMENT FUND
INVESTING IN YOUR FUTURE
- CENTRAL BALTIC
INTERREG IV A
PROGRAMME
2007-2013